

צו ב

איז ניט פארשטאנדיק: פירוש רש"י על התורה איז ניט קיין ספר הלכות, נאר, ווי רש"י זאגט כמה פעמים* — „אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" — ועפ"ז: למאי נפק"מ אין פשוטו של מקרא די גזירת חכמים (זמן רב נאך מ"ת — מקרא) ניט צו עסן בשר הזבח אחרי חצות?!

נאך מער: רש"י זאגט — „אם כן למה אמרו" — ד.ה. אז עס איז ברור אז מען ווייס פון פריער אז „אמרו עד חצות", וואס דערפאר שטעלט זיך די שאלה „למה אמרו כו' (און דער טעם איז) כדי להרחיק כו'".

איז תמוה: פון וואנעט ווייס מען (אין פשוטו של מקרא) וועגן דער גזירת חכמים, אז רש"י זאל צוליב דעם דארפן באווארענען די שאלה „למה אמרו עד חצות"?

ב. דער פלא אין פירוש רש"י איז נאך גרעסער:

די באווארעניש — אז כאטש מן התורה קען מען עסן דעם קרבן „עד בוקר", האבן אבער די חכמים גוזר גע-ווען מ'זאל עס מעגן עסן נאר „עד חצות" — איז דאך שייך ביי אלע קרבנות וועלכע זיינען נאכלים ליום ולילה, וואס וועגן איינעם פון זיי — קרבן פסח — האט מען שוין געלערנט אין פ' בא': „ואכלו את הבשר בלילה הזה גוי ולא תותירו ממנו עד בוקר".

א. אין פסוקי „ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר" איז רש"י מעתיק די ווער-טער „לא יניח ממנו עד בוקר" און איז מפרש: אבל¹ אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה.

בפשטות לערנט מען², אז מיט „למה אמרו" מיינט רש"י — דאס וואס עס שטייט אין תורת כהנים על אתר³ (און אין משנה⁴) „למה אמרו חכמים עד חצות" (ובפרט אז אין כמה כתבי-יד פון פירוש רש"י⁵ איז די גירסא „למה אמרו חכמים", אז די חכמים (בזמן בית שני) האבן גוזר געווען אז מען זאל עסן בשר הזבח בלויז „עד חצות"⁶.

- (1) פרשתנו ז, טו.
- (2) בדפוס ראשון ושני ובכמה כת"י רש"י שתח"י — תיבת „אבל" ליתא.
- (3) ראה שפ"ח כאו.
- (4) וכן במכילתא בא (יב, ח), הובא לקמן בפנים סעיף ב.
- (5) ריש ברכות.
- (6) ובא מכת"י רש"י שתח"י „למה נאמרו" — אבל בדפוס ראשון, שני ודפוסי רש"י הנפוצים הגירסא „למה אמרו" (בהשמטת תיבת „חכמים").
- (7) ראה מכילתא שם: ולקיים דברי אנשי כנסת הגדולה שהיו אומרים . . . ועשו סייג לתורה. — וראה לקו"ת ר"ה (נז, ג), סידור (רמד, א) ובכ"מ, שרוב גזירות וסייגים נתחדשו בזמן בית שני (אף שמצינו גזירות גם לפני — ראה אנציקלופד' תלמודית ערך גזרה ס"ע תקלב ואילך. ושי"ן).
- (7*) וכפשטות ל' רש"י בקהלת עה"פ (יב, יא) דברי חכמים.

(8) פרש"י בראשית ג, ח, שם, כד, ובכ"מ.

(9) יב, ח"י.

לומד ווי אזוי אט די הנהגה איז ניט אין
סתירה מיטן פסוק „ולא תותירו ממנו
עד בוקר“.

ג. דער ביאור אין דעם:

דער ענין, אז אכילת הזבח איז נאך
„עד חצות“, ווייס מען לויט פירוש רש”י
(ניט פון תורת כהנים און משנה, נאך)
פון פסוק גופא¹³ לפי פשוטו של מקרא
(כדלקמן סעיף דה) — משא”כ סתם א
גזירה דרבנן האט קיין שייכות ניט מיט
פשוטו של מקרא.

און דאס וואס רש”י זאגט דערויף
„למה אמרו“ (ובפרט לויט דער גירסא
„למה אמרו חכמים“) — וועט זיין פאָר-
שטאַנדיק לויט ווי מ’האט שוין אמאל
מבאר געווען¹⁴ לשון רש”י (אין פ’
בשלח¹⁵) בנוגע צו תחום שבת, וז”ל:
„שבו איש תחתיו — מכאן סמכו
חכמים¹⁶ ד’ אמות ליוצא חוץ לתחום כו’;
אל יצא וגו’ — אלו אלפים אמה של
תחום שבת¹⁷, ולא במפורש שאין תחומין
אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא
על לוקטי המן נאמר“ —

שטעלט זיך די שאלה: פארוואס בא-
וואַנט ניט רש”י פריער (ביי קרבן פסח)
— „אם כן למה אמרו עד חצות כו’“?

ובפרט אז אין מכילתא דארט¹⁰, נאך
דעם ווי ער איז מפרש אז אכילת הפסח
איז „עד שיעלה עמוד השחר“ (ווי מען
לערנט אָפּ פון דעם כפל „עד בוקר“¹¹
— „ליתן תחום לבקרו של בקר“), בא-
וואַנט ער: „ומפני מה אמרו עד חצות
כדי להרחיק אדם מן העבירה כו’“:

און רש”י¹¹ ברענגט התחלת הענין (אז)
פון „עד בקר“ וואס שטייט „פעם שני“
לערנט מען אָפּ „ליתן בקר . . ובא
הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות
השחר“ — און איז משמ״ט דעם המשך
„ומפני מה אמרו כו’“!

ולכאורה איז איפכא מסתברא — עס
האט מער אַרט צו באַוואַרענען דאָס
ביים קרבן פסח איידער צו טאן דאָס
בפרשתנו (בתודעה). וואָרום בליל פסח,
אויך בזמן הזה, איז מען מדייק אין
אכילת אפיקומן פאַר חצות, צוליבן טעם
וואָס אכילת אפיקומן איז א זכר צום
קרבן פסח „שלא הי’ נאכל אלא עד
חצות“¹² — ובמילא האָט אָן אַרט צו
זאָגן¹³ אז מען דאַרף מסביר זיין פאַרן

ממנו עד בוקר גו’ ככל חוקת הפסח גו’; ועד
שילמוד (בפ’ בהעלותך) שנוהג גם לדורות, כבר
למד פרש”י דפרשתנו דאמרו עד חצות כדי
להרחיק כו’, שמה למדין לכל הקרבנות (דזיל בתר
טעמ’).

(13) להעיר מפיה”מ להרמב”ם וזבחים (פ”ט מ”ז)
שהקטר חלבים ואברים עד חצות (להרחיק מן
העבירה) נרמז בקרא. ע”ש.

(14) לקו”ש ח”ז ע’ 208 הערות 32, 33. חיי”ג ע’ 6
הערה 38 ובשוה”ג שם.

(15) טז, כט.

(16) מכילתא דה”פ. עירובין נא, א (וכפרש”י שם.
אבל בתיב”ע עה”פ דקא”י על ד’ אמות דהעבירה.
וראה רא”ם שם).

(17) מכילתא דעירובין שם. תיב”ע עה”פ.

(10) שם, ת.

(11) שם, י.

(12) שו”ע אדה”ו א”ח סתע”ז ס”ו. — ומכיון
שגם „בן חמש“ רואה דממה”ם כו’ באכילת
האפיקומן בודאי שואל ע”ז (ובפרט שהוא ליל פסח
שהבן שואל) ואביו מסבירו הטעם כו’.

(13) אבל — אינו הכרחי. כי דין זה דלא תותירו
ממנו עד בקר נאמר (בפ’ בא) בפסח מצרים, ואין
הכרח שכ”ה גם בפסח דורות, כי כו”כ פרטים דפסח
מצרים שונים מפסח דורות (ראה בא שם, ז. שם, יא
ואילר. רש”י שם, ג. שם, ו), ולהלן שם (פסוק מג
ואילר) דיני פסח דורות לא נזכר דין זה. ורק לקמן
וגבי פסח שני (בהעלותך ט, יב) נאמר „לא ישאירו

דאָס איז אַ שפּעטערדיקע תקנת חכמים, נאָר זייענדיק אַן ענין וואָס שטייט ניט בפירוש אין פסוק (סאיז ניט „עיקרו של מקרא“), איז עס אַן ענין פון „דברי סופרים“²⁰ — וואָס „סופרים“ וועלכע זיינען מדייק אין די אותיות ותיבות²¹ פון „ספר התורה הזה“, האָבן אזוי אַרויס געלערנט פון דיוק לשון המקרא.²²

— און די סופרים זיינען ניט חכמים מסויימים אין אַ תקופה מסויימת וועלכע האָבן געמאַכט די גזירות דרבנן, נאָר די „סופרים“ שבכל דור ודור אָנהויבנדיק פון זמן משה²³.

[און אזוי איז אויך בנוגע דעם לשון רש"י אויף „שבו איש תחתיו — מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום“, אַז אַט דער דין (איז ניט קיין שפּעטערדיקע תקנה, נאָר ער איז אַנ-דערש דערמיט, וואָס ער) ווערט אַרויס-

אַז רש"י איז מדייק בלשוננו „נאָר“ עיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר, ווייל לויט רש"י ווערט דער ענין פון „אלפים אמה של תחום שבת“ אַרויס געלערנט פון פסוק (ובמילא — איז עס אַ דין תורה²⁴), אַעפּ וואָס עס איז ניט עיקרו.

[פּש"מ איז עס מכריח — וואָרם אויב די תורה וואָלט געמיינט נאָר די „לוקטי המן“, האָט דער לשון הפסוק געדאַרפט זיין: „אל יצאו ללקוט ביום השביעי“ (וכו"ב). וויבאַלד אַז עס שטייט בלשון סתמי „שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו“ איז דערפון מוכח, אַז די תורה וויל אויך מרמז זיין אַ דין כללי (ניט נאָר בשׁיכות צו „לוקטי המן“) — „אלו אלפים אמה של תחום שבת“].

נאָר היות אַז דער עיקר ותוכן כללי פון דער פרשה איז וועגן „לוקטי המן“, איז דער ענין פון תחום שבת ניט „עיקרו של מקרא“²⁵.

און דערפאַר רופט עס אַן רש"י „דברי סופרים“: רש"י מיינט דאָ ניט זאָגן אַז

20) וע"ד שיטת הרמב"ם ב„דברי סופרים“ (פיהמ"ש כלים פ"ז מ"ב (בסופה). סהמ"צ שורש ב). וראה בארוכה מפרשים לסהמ"צ שם. נ"כ הרמב"ם הל' אישות פ"א ה"ב. ועוד). וראה בפרטיות אנציקלופד' תלמודית ערך דברי סופרים סעיף ב. וש"נ.

21) כמחז"ל (קידושין ל, א): שהיו סופרים כל האותיות שבתורה. — ומובן ג"כ מל' „סופרים“ שהובא בפרש"י (וירא ית, כב. בהעלותך יא, טו. תבא כח, ל). (תיקון סופרים“ (ולהעיר מרש"י ויחי מט, ז). וראה לקמן סעיף ו.

22) ועד"ז פרש"י תשא (לד, כו) „לעוף . . שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים“ — אין הכוונה שזו תקנת חכמים כ"א שזה גופא נלמד מקרא (אלא שאינו „עיקרו של מקרא“), וכמשנ"ת בלקו"ש ח"י שם (ע' 208 ואילך). וראה לקמן הערה 35.

23) ראה גם סהמ"צ שם: היו נודעים בימי משה, ונאמר עליהם דקדוקי סופרים כו' (וראה לקמן שוה"ג להערה 32). וראה מבילתא שבהערה 17: ומנין ששמעו דבר זה וקבלו עליהם כו'.

18) וכדעת רע"ק (סוטה ל, ב וש"ג) שתחומין דאורייתא (וראה לקמן הערה 34). אלא שלפרש"י עה"ת אינו „עיקרו של מקרא“ ולכן נק' „דברי סופרים“ (כדלקמן בפנים), אבל דין תורה הוא (ראה הנסמך לקמן הערה 20).

19) ע"ד שמצינו בכ"מ בפרש"י עה"ת, דכאשר הפירוש ע"פ דרך הפשט אינו מתיישב (כ"כ), מוסיף רש"י פ"י ע"ד הדרש כו' — דהיינו שדרש זה ג"כ שייך לאמרו בפשוטו של מקרא (וכל' רש"י בראשית ג, ח: ולאגדה המיישבת דברי המקרא כו'), אלא שאינו עיקר הפשט, שהביאו לפני זה.

•) ולהעיר מפרש"י שבת (פז, ריש ע"ב ד"ה וקא מ'פגלי וד"ה אתחומין. וראה תוד"ה אתחומין שם). ואכ"מ.

בוקר²⁶ [ובמילא דארף מען ענדיקן דעם „יאכל“ בזמן המרוחק מן העבירה — עד חצות — כדי דער „יניח ממנו“ זאל ניט אריינציען „עד בוקר“].

אבער עפ"ז שטעלט זיך די שאלה, לאידך: אויב די תורה מיינט צו אסר'ן די אכילה אויך אין דער צייט פון קודם הבוקר — האט די תורה געדארפט קובע זיין דעם זמן ביז וואנען מען מעג עסן דעם בשר הזבח. פארוואס זאגט דער פסוק סתם „ביום קרבנו יאכל“ (וואס מיינט בפשטות דעם גאנצן יום, מעת לעת²⁷), וואס פון דעם איז מובן אז מען מעג עסן „עד בוקר“?

ה. אויף דעם זאגט רש"י, אז אין הכי נמי — „לא יניח ממנו עד בוקר, אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה“:

דאס וואס תורה זאגט „לא יניח ממנו עד בוקר“ (ניט „יאכל עד בוקר“) פון

געלערנט בדרך „סמך“ (דורך „חכמים“) פון פסוק גופא²⁴; און מיט „חכמים“ מיינט רש"י²⁵ — די חכמי ישראל שבכל דור, אנהויבנדיק פון דורו של משה].

ד. ועד"ז איז דער ביאור בפירוש רש"י דידן:

לערנענדיק דעם פסוק „ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר“ שטעלט זיך די שאלה: וויבאלד די תורה קומט דא באשטימען דעם זמן אכילת הקרבן — האט געדארפט שטיין קלאר „ביום קרבנו יאכל עד בוקר“ (אז זמן האכילה איז „עד בוקר“); פארוואס איז דער פסוק מפסיק מיט אן אנדער ענין „לא יניח ממנו“?

[און אויב דער פסוק איז אויסן צו מזהיר זיין דעם לאו פון „לא יניח ממנו“ (נאך זמן האכילה) — האט עס דער פסוק געדארפט זאגן לבסוף, נאכן סיום פון ענין הראשון: ביום קרבנו יאכל עד בוקר, לא יניח ממנו].

איז דערפון מובן, לכאורה, אז דער זמן האכילה ציט זיך טאקע ניט „עד בוקר“, און דערפאר שטייט ניט „יאכל עד בוקר“, נאר „לא יניח ממנו עד בוקר“ — ווייל דער זמן פון „יאכל“ ענדיקט זיך ניט „עד בוקר“ נאר א צייט פריער (ביי חצות), און די הגבלה „עד בוקר“ איז נאר בנוגע „יניח ממנו“, יניח מעג אויך זיין שפעטער (ממעג עס האלטן ביי זיך אויך נאך חצות) — און איז דעם זאגט אן תורה „לא יניח ממנו עד בוקר“, אז דער „יניח ממנו“ טאר ניט זיין „עד

(26) וצע"ק לאחר חצות איך יקיים „לא יניח גו“ — שהרי אסור לאכול ואסור לשרפו (ראה הערה 31).

(27) שהרי מש"נ כאן „ביום“ לא בא לשלול „לילה“ (ולאעיר מלקו"ש ח"ב ע' 79) „כא דאינו נאכל לשני ימים (כבנדר או נדבה שבפסוק תיכף לאח"ו).

(*) מפרש"י בש"ס — פסחים (ג, א ד"ה זבחים) זבחים (נה, א ד"ה ליום ולילה) משמע קצת דזה שנאכל בלילה נלמד מלא יניח ממנו עד בקר. אבל ע"ד הפשט ידענו זה (גם) ממש"נ „ביום קרבנו יאכל“ (וראה רש"י ברכות ט, א ד"ה יכול), והדיוק מלא יניח גו" הוא דאוכל הוא כל הלילה.

ולאעיר משיחת ש"פ צו חשמי"א, ש"פ פשוטו של מקרא, גם הנאכלים לשני ימים — „ומחמת“ (כבפסוק שלאח"ו) — מותרים באכילה בליל יום השלישי. ואכ"מ.

(24) להעיר מריטב"א ר"ה (טז, א) בנוגע לאסמכתא.

(25) ראה לקמן סעיף ו — הטעם שנקט רש"י כאן ל „חכמים“ דוקא.

אפשצן בחכמתם טבע בני אדם) משער געווען אז מיט דער הרחקה מיינט די תורה³⁰ „עד חצות“.

[וויבאלד אבער אז דאס איז ניט אן איסור מעיקר הדין³¹, נאָר בלויז לשם הרחקה³² — זאָגט עס די תורה ניט בפי-רוש, נאָר דורך אַ רמז אין דיוק הלשון וועלכער ווערט מפורש פון די „חכמים“³³].

ועפֿז איז מובן פאַרוואָס רש"י ברענגט ניט דעם ענין פריער אין פ' בא — ווייל דאָרטן איז נישטאָ קיין רמז בפֿ-שוטו של מקרא אויף דעם חיוב להרחקת האכילה: אין דעם פסוק „ולא תותירו ממנו עד בוקר“ ווערט בכלל ניט דער-מאָנט וועגן תנאי אכילת הפסח (דאס שטייט אין אַ פריערדיקן פסוק „ואכלו את הבשר גו'“).

„חכמים“ לשלול הטעות שכוונתו ב„חכמים“ היא כמו תיבת „חכמים“ שבתוכה (ומשנה).

(30) להעיר מחגיגה (יח, א): לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, ולדעת רש"י (מז"ק יא, ב ד"ה אלא אפילו — הובא בתורה חולו ש"מ חגיגה שם) הוא איסור דאורייתא. וראה בפרטיות אנציקלופדי תלמודית ערך חול המועד סעיף ב. וש"נ.

(31) ואף שג"ז הוא איסור מה"ת (כנ"ל) — מ"מ נפק"מ ש„עד בוקר“ עדיין נקרא זמן אכילתו, שלכן לא נעשה נותר — שפירושו נותר מן האכילה — כליל רק בבוקר ורק אז מותר לשרפו (ראה בא יב, י: והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו. וכמובן גם ממש"נ כאן „לא יניח גו' עד בקר“). ואכ"מ.

(32) וע"ד שמצינו — גם ע"ד ההלכה — כמה ענינים מה"ת שהם בגדר סיגיי (ראה לקח טוב — להר"י ענגל — כלל ח כמה דוגמאות לזה). וכשי"כ ע"ד הפשט.

(*) נוסף על גזירות וסיגיים בזמן משה, שאין להם חוקף דד"ת — ראה אנציקלופדי תלמודית שנשמן בהערה 7 (בנוגע לגזירות. וכן יש תקנות של משה — ראה מגילה בסופה. ועוד. רמב"ם ריש הל אבל (השיעורים דשבע זה (תשמייה) — להלומדים ג"פ ליום)).

וועלכן ס'איז משמע אז דער „אכל“ איז נישט „עד בוקר“ — ולאידך איז די תורה ניט מגביל קיין זמן פאַר אכילת הזבח (ובמילא אז „לא יניח ממנו עד בוקר“ מיינט אז מען קען עס עסן „עד בוקר“) — איז ווייל די תורה זאָגט דאָ צוויי זאכן:

(א) דעם עיקר המכוון — „לא יניח ממנו עד בוקר“ („עיקרו של מקרא“), וואָס קומט לערנען — „אבל אוכל הוא כל הלילה“, ווייל מעיקר (המקרא ו) הדין איז נישטאָ קיין איסור צו עסן כל הלילה — כל זמן עס איז לפני הבוקר.

(ב) „אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה“ — אין דעם דיוק לשון המקרא „לא יניח ממנו עד בוקר“ איז די תורה מרמז, אז עס דאָרף זיין אַ הפסק, אַ ריחוק בזמן צווישן „יניח ממנו“ און דעם זמן פון עסן²⁸ — „כדי להרחיק האדם מן העבירה“.

און מהאי טעמא איז „אמרו (חכמים) עד חצות“ — וויבאלד תורה זאָגט אז עס דאָרף זיין אַ הרחקת זמן פון „יניח ממנו“, האָבן די חכמי ישראל²⁹ (דורך

28) ע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ הטעם לשינוי ל' הכתוב — „לא יניח ממנו“, דלא ככפ' בא (יב, י) „ולא תותירו ממנו“ (ובפרט שגם בפרשתנו בפסוקים שלאח"ז נאמר לשון „נותר“) — כי בזה מדגיש שיש זמן (לפני שנעשה נותר) שאין לאכול אותו, כ"א רק „יניח ממנו“ [בסגנון אחר קצת: „תותירו“ מדגיש מה שמתיר לאחר זמנו: „יניח“ מדגיש רק העדר האכילה].

29) כבר בימי משה (כנ"ל סעיף ג). — ואולי מטעם זה השמיט רש"י (להגירסא הנפוצה) תיבת

(*) וכן „לא ישיארו ממנו“ (בהעלותך ט, יב). וראה משפטים (כג, יח) ותשא (לד, כה). „ולא יליך“ (ובפרש"י שם).

א מהלך רב ביום השבת איז ניטא דער-
ביי (ע"ד הפשט³⁴) א איסור מפורש מן
התורה. דאס איז נאר א הלכה נוספת
וואס מען לערנט אפ פון דיוק לשון הכ-
תובים³⁵.

(34) ע"ד ההלכה יש דיעות דאף שאלפים אמה
הוא רק איסור דרננו, יש תחומין מה"ת ב"ב מיל
(רמב"ם הל' שבת פכ"ז היא. ועוד). אבל מפרשי
בשלח שם מוכח, דע"ד הפשט אין חילוק בין אלפים
אמה ל"ב מיל (ראה מסקנת הרא"ם בשלח שם,
ודלא כמ"ש בס' זכרון על פרשי' שם). ואין לומר
שאלפים אמה הוא סייג ל"ב מיל.

(35) ואין להקשות מלשון רש"י (תשא לד, כו) גבי
בשר עוף בחלב. שאין איסורו . . אלא מדברי
סופרים" — אף-שלכאורה הוא סייג לבשר-בהמה
בחלב (ראה רמב"ם הל' מררים ספ"ב) — כי בפרשי'
אין לומר שהאיסור דעוף הוא משום סייג, כי אי"כ הו"
הי' צ"ל אסור בודא, וברשי' ראה (יד, כא) לא פירש
כן (כמו שפי' בתשא שם לענין עוף).
[והטעם יש לומר: בהג' פעמים שבהם נאמר
האיסור דבשר בחלב, מדשתק רש"י משמע דסיל
שרק. בחלב אמו' אסור (ובפרט שפעמיים תשא שם.
משפטים כג, יט) פירש דגדי לאו דוקא]. וא"כ

ו. אין דעם ענין הנ"ל זעט מען אויך
דעם דיוק הלשון בתכלית אין פירוש
רש"י עה"ת: בפ' בשלח ביים איסור
תחומין זאגט רש"י, "שאר תחומין אלא
מדברי סופרים"; אבער ביים ענין פון
"ד' אמות ליוצא חוץ לתחום" איז לשון
רש"י, "מכאן סמכו חכמים". ועד"ז בפר'
שתנו זאגט רש"י (לויט דער גירסא
בכמה כתבייד כנ"ל) "אמרו חכמים".

ו"ל הביאור אין דעם: דער חילוק
צווישן "סופרים" און "חכמים" איז —
דער תואר "סופרים" איז בעיקר מדגיש
די ידיעה אין "ספר התורה הזה", לימוד
ודיוק במקרא וכו'; דער תואר "חכמים"
טראגט אין זיך (פשוטו כמשמעו) דעם
ענין החכמה בכלל.

ובנידון דידן: די ארויסגעלערנטע
ענינים והלכות פון פסוק, וואס זיינען
פארבונדן מיט "סייג לתורה", להרחיק
האדם מן העבירה, האבן א שייכות צו
דער תכונה פון "חכמים", וועלכע זיינען
משער בחכמתם די טבע פון מענטשן³³
און זיינען עפ"ז קובע די סייגים וגדרים
אלס הרחקה מן העבירה; אבער די
הלכות וענינים וואס מ'לערנט אפ פון
דיוק לשון הכתוב בספר (וכיו"ב),
וועלכע זיינען ניט קיין ענין פון סייג
לתורה — זיי זיינען שייך צו "סופרים",
וועלכע זיינען מדייק אין לימוד "ספר
התורה הזה".

און דערפאר: ביי איסור תחומין —
"אלפים אמה של תחום שבת" — זאגט
רש"י אז דאס איז "מדברי סופרים", ווייל
דער איסור איז לדעת רש"י ניט מצד אן
ענין פון סייג וגדר — אפילו ווען מ'גייט

(*) במפרשי רש"י תשא שם, שכוונת רש"י
אזהרה לבשר בחלב" היא — דכל חלב אסור, לאו
דוקא. בחלב אמו' (וראה שוה"ג שלאח"ז). אבל ראה
לקוש' ח"ד ע' 201 הערה 2.
(**) במפרשי רש"י תשא שם (וראה גם לקוש' שם
ע' 150 הערה 39. ע' 202 ואילך. ע' 207) שגם
לפרשי' האיסור הוא בכל חלב, ולכן הוזקק רש"י
(תשא שם) ללימוד למעט בשר עוף — "פרט לעוף
שאין לו חלב אם".

אבל לכאורה, אי"כ הו"ל לרש"י לכתוב כן בהדיא,
ע"ד שמפרש "גד"י לאו דוקא. ומ"ש רש"י. פרט
לעוף כו" אפשר לפרש שאינו לימוד ומיעוט, כ"א
דמכיון שהאיסור הוא רק "בחלב אמו" בדרך ממילא
נשלל עוף.

(ומה שלא כתב זה לעיל פ' משפטים (שם) — כי
בפ' משפטים נתמעט עוף מגד"י, דק. "עגל וכבש"
(מין בהמה) נכלל בגד"י" (ראה לקוש' שם ע' 150
והערה 39. שם ס"ע 202 ואילך); משא"כ בפ' תשא

(33) להעיר מפרשי' חגיגה שם: מסרן . .
לחכמים היודעים להבין על איזהו להטיל ההיתר כו'.

אמות ליוצא חוץ לתחום" איז תלוי אין
השערת טבע האדם, אז א מענטש קען
זיך ניט מצמצם זיין און בלייבן על עמדו
ממש (און דעריבער האט מען אים גע-
געבן ד' אמות — ג' לגופו וא' לפישוט
ידיים ורגלים³⁷).

ועד"ז בפרשתנו, וואו עס רעדט זיך
וועגן א גדר וסייג, "להרחיק האדם מן
העבירה" — וואס פאדערט אן אפשאץ
פון טבע בני אדם (כנ"ל סעיף ה) —
זאגט רש"י (לויט כמה כתי') "אמרו
חכמים"³⁸.

(משיחת ש"פ צו תשד"מ)

משא"כ ביים ענין פון 'ד' אמות ליוצא
חוץ לתחום" זאגט רש"י "מכאן סמכו
חכמים" — ווייל³⁶ דער היתר פון 'ד'

אא"פ לומר שהאיסור דעוף, שאין לו חלב אם
(רש"י תשא שם) הוא סייג להאיסור דגדי בחלב
אמו".

והאיסור דעוף (מד"ס) מרומז בקרא (כנ"ל הערה
22) ולכן שייך ל"סופרים" ואכ"מ.
36) ועד משנית ב' רש"י (שמקדים לפני
פירושו) "ונחלקו בו חכמי ישראל" (ראה לקו"ש ח"ט
ס"ע 201 ואילך. חט"ז ע' 398 ואילך).

שהאיסור הוא בכל בשר (כלשון רש"י. אזהרה
לבשר". וראה בארוכה לקו"ש שם, שגד"ה הוא שם
המושאל ל"בשר" בכלל. ע"ש), הוצרך לשלול עוף
מפני "שאיין לו חלב אם".

ועוד י"ל: בפעם הא' י"ל דמ"ש "בחלב אמו" הוא
לפי שגד"ה הכתוב בהווה" (כמ"ש הרמב"ם הל'
מאכלות אסורות פ"ט ה"ג, ובפרט ע"פ מ"ש ברשב"ם
וראב"ע משפטים שם, שכן נהגו במועל. וראה
בארוכה לקו"ש שם ע' 206 ואילך); אבל כיון שנשנה
ג"פ באותו הלשון ממש — ה"ז לעכב].

37) רש"י בשלח שם.

38) ואפילו לפי הגירסא הנפוצה "למה אמרו"
(סתם) מובן ששייך לענין ד"חכמים" (ולא "דברי
סופרים").

שבת הגדול

אבער וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיק, איז מס-תבר צו זאגן, אז דאס וואס מ'האט קובע געווען דעם זכרון הנס איפן יום השבוע (און משנה געווען פון דעם „דרך שנק-בעו כל המועדים“) — איז (ניט נאר) מצד אן ענין צדדי, נאר אויך ווייל דער נס פון דעם טאג האט (בפנימיות) מער שייכות צו ימי השבוע ווי צו ימי החודש.

[ועד המבואר¹ אין דעם ענין פון יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וואס אין תוקעין (במדינה) צוליב גזירה דרבה"י — אז דער טעם פנימי וואס „אין תוקעין“ איז (ניט נאר צוליב דער גזירה דרבה אליין — וואס איז אן ענין צדדי — נאר) ווייל ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דארף מען בעצם ניט אן-קומען (כ"כ) צו תקיעת שופר].

ב. צו פארשטיין די שייכות פון דעם נס דשבת הגדול צו קביעות ימי השבוע, איז עס תלוי, כמובן, אין דעם טעם (פנימי) וואס „כל המועדים“ ווערן נקבע לויט ימי החודש דוקא.

א. עס איז ידוע די שאלה! וואס מען פרגעט בנוגע שבת הגדול (וועלכער איז נקבע געווארן לזכר דעם נס וואס איז געשען פאר יצי"מ — דעם צענטן טאג אין ניסן, וואס איז דאן אויסגעפאלן ביים השבת — וכביעות שנה זו² (תשמ"ו)):

פארוואס האט מען קובע געווען דעם זכרון (פון דעם טאג) אויף דעם יום בשבוע — שבת, און ניט אויף דעם יום בחודש (עשירי בניסן) „כדרך שנקבעו כל המועדים“?

ואדרבה: דער נס פון שבת הגדול איז דאך געווען פארבונדן מיט לקיחת השה לקרבן פסח, וואס די לקיחה איז בציווי השם באשטימט געווארן אויף דעם טאג בחודש³, כמפורש: „בעשור לחודש הזה ויקחו גו' — האט דאך די קביעות פון דעם יום זכרון הנס אודאי געדארפט זיין געבונדן מיט דעם יום בחודש — נאך מער ווי דאס איז ביי דער קביעות פון כל המועדים?

דער אלטער רבי בשולחננו ברענגט דעם תירוץ (פון מגן אברהם)⁴, „לפי שבעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו תענית כשחל בחול“.

(8) וברייבי ענינים בתורה: (א) ישנם יותר מטעם אחד, (ב) לא כולם מובאים בכל פעם ופעם.
(9) ראה בארוכה בכ"ז — לקו"ש ח"ב ע' 34 ואילך (ובהערות שם). ח"ז ע' 58 ואילך. [אלא שבלקו"ש ח"ב שם מבואר בעיקר השלילה — זה שלא נקבע ב"י ניסן: ובלקו"ש ח"ז שם נ"ה השייכות ליום השבת (ע"ש באור). וראה הנסמן בהערה 8 שם) — וכאן מבוארת השייכות לקביעות מצד ימי השבוע (בכלל).
(10) דרושי יו"ט של ר"ה בלקו"ת (ר"ה נו, א ואילך), סידור (רמ, ג ואילך), אוה"ת ר"ה (כר ה' ע' ביקט ואילך, כר ו' ע' ב'תעו ואילך). ועוד.
(11) ר"ה כט, ב.

(1) ראה בארוכה נ"כ טושו"ע או"ח סי' תל.
(2) ראה לקמן הערה 31.
(3) לשון אדה"י בשולחננו או"ח שם ס"א.
(4) בין הנס דלמכה מצרים בכבוהיהם (שהובא בשו"ע אדה"י שם (ועוד) — וראה לקמן סעיף ג), ובין הנס (שהובא בטור שם. ועוד) שהיו שיניהם קהות על ששוחטין אליהן ולא היו רשאים לומר להם דבר.
(5) ומילתא בטעמא — ד' ימי ביקור דקרבן פסח (פסחים צו, א. מכילתא ופרשי"י בא יב, ו).
(6) בא יב, ג.
(7) או"ח שם.